

EGE BÖLGESİNDE ARICILIK

Adnan Menderes Üniversitesi
Çine Meslek Yüksekokulu

1. Giriş:

Türkiye yıllara göre değişmekle birlikte 4. 5 milyon civarı koloni varlığı, 75.000 tona yaklaşan bal üretimiyle Dünya sıralamasında ön sıralarda yer alır. Ancak bu büyük potansiyele karşılık, kovan başına bal üretiminin uzun yıllar ortalaması 15 kg civarında kalmıştır. Arıcılığın hayvancılık içindeki payı bölgelere göre değişiklik gösterirken Ülkemizin hemen her bölgesinde arıcılık yapılmaktadır. Ege Bölgesi iklim şartları, zengin nektar-polen kaynakları ve özellikle çam balı üretim alanlarından dolayı, ülke arıcılığında önemli yere sahip olup, gezginci arıcılarında en önemli uğrak yeridir.

2. Ege Bölgesi'nde Arıcılık :

Bölge'de arıcılık çok eski çağlara dayanmaktadır. Dünyanın yedi harikasından biri olan Artemis tapınağı (M.Ö. 334-250) Antik Efes kenti içerisinde, Dünyaca önemli ve kült bir eser olan Efes Artemis Heykelinin alt bölümü bir sıra arı motifi ile süslenmiştir. O dönemde arı, tanrının kutsaliyeti ile özdeş önemli bir figür olmuştur. Ayrıca Efes Antik kentinde darb edilen sikkelerin üzerinde tanrıça Artemis'e atfen arı motifi kullanılmıştır. Tarihçesi bu kadar eskiye dayalı olan bölge düünden bu güne arıcılık potansiyelini korumuştur. Ege ve Karadeniz bölgelerinin toplam koloni varlığı, ülke genel toplamının yaklaşık %47'sini, bal üretiminin de % 52'sini oluşturmaktadır. (TÜİK, 2005). Karadeniz arıcılığının büyük bir kısmı oluşturan Ordu İli arıcılarının büyük bölümü arıcılık faaliyetlerini Ege Bölgesi başta olmak üzere diğer bölgelerde yapmaktadırlar. Ege Bölgesi'nin barındırdığı kovan sayısının istatistiklerde yansıtılan rakamlardan çok daha fazla olduğu tahmin edilmektedir. Bölgenin, Muğla İli başta olmak üzere önemli çambalı üretim alanlarına sahip olması, kışlanın ılık geçmesi, özellikle kıyı şerhinde yılın neredeyse yağışsız günleri arıcılık faaliyetiyle uğraşmaya elverişli olması ve baharın

erken gelmesi, arıcılık açısından tercih nedeni olmaktadır. Bölgede Aydın İli kışlatma ve erken bahar sebebiyle göçer arıcıların tercih ettiği yöredir.

Türkiye'de koloni varlığının % 70-80'ine sahip işletmeler kolonilerini gezdirerek üretim yapmaktadırlar. Bu üreticilerin toplam bal üretiminin %90'ını karşıladığı tahmin edilmektedir. Ege Bölgesinde 1 milyon üzerinde koloni varlığıyla, yaklaşık 16 bin ton bal üretimi gerçekleştirilmektedir(TÜİK,2008). Genel olarak ülkede kovan başına en yüksek bal üretimi bölgeden sağlanmaktadır.

Bugün çam balı üretiminde Muğla İli başta olmak üzere Kuşadası Dilek Yarım Adası, Milas, Bodrum, Muğla, Marmaris, Datça, Fethiye ve İzmir (Urla-Kemalpaşa) önemli çam balı üretim alanlarıdır. Dünya çam balı üretiminin %90'ı bu il ve ilçelerde üretilirken kalanı Yunanistan'dan sağlanmaktadır. Çam balı üretim sezonunda özellikle Eylül-Kasım ayları arasında bölgede 2 milyona yakın koloni faaliyet göstermektedir. Buda koloni varlığının % 50' sine tekabül etmektedir. Bu rakam dünya koloni varlığının yaklaşık % 3'ünü temsil eder. Kısaca Ege Bölgesi ülke arıcılığında ayrı bir önem taşımaktadır.

Bölge özellikle arı sütü ve polen üretimi için uygun şartlara (iklim, bitki örtüsü, yüksek arı sütü verimine sahip bölge arısı Muğla Ekotipi) sahip olmasına rağmen yok denilecek kadar az sayıda üretici tarafından az miktarda polen üretimi ve arı sütü üretimi yapılmaktadır. Bölgede sadece çam balı üretimine dayalı arıcılık yapılmaktadır. Amacı çam balı üretmek olan bölge arıcısı genellikle gezginci arıcılığı da bölge içerisinde gerçekleştirir.

Üreticiler çam bal akımı boyunca kolonilerini bu alanlarda tutarak 2-3 bal hasadı gerçekleştirir. Çam alanlarında kolonilerini bitirme noktasına gelen üreticilerin bir kısmı kolonilerini çam balı üretim alanlarında yaklaşık 2-3 çerçeve arı ve yok denecek kadar çok az yavru ile kışlatmaktadır. Bazıları ise çamda 1-2 bal hasadından sonra, kolonileri yıpranmadan, kışlatma yerine getirerek gerekli ek beslemeyi de

Koloniler genç ana arı, genç popülasyon ve bahara kadar yetecek besin kaynağı ile kışı rahat ve güçlü bir şekilde geçirirler. Kimi üreticilerde kolonilerini püren kaynaklarına götürerek nektar ve polen kaynağı sağlarken, kolonilerin kuluçka faaliyetlerini artırarak, kışı ve dolayısıyla bahara güçlü girmelerini sağlarlar.

Kolonileri zayıf olan üreticiler baharın popülasyonlarının gelişmesi için nektar-polen kaynağınca zengin yerlere götürürler. Bir kısım üreticiler Mayıs-Haziran aylarında yaylaya çıkarak bir miktar bal ve polen üretimi yapmaktadır. Buradan bazı üreticiler Trakya bölgesine ayçiçeğine(Helianthus annuus L.) giderken, bir kısmı da bölgede pamuk (Gossypium herbaceum L.) alanlarına gitmektedir. Üreticiler 15 Ağustos-Eylül başı gibi esas hedefi olan çam alanlarına döner. Döngü bu şekilde devam etmektedir. Özellikle Doğu illerinden gelen göçer arıcılar Ekim ayında ikinci çam akımı başlangıcına gelirler.

Çam alanlarına kolonilerini götürerek üreticiler, çama girmeden önce kolonilerini zengin bir polen kaynağından faydalandırmalıdır. Böylece üreticiler kolonilerinin kuluçka gelişimi teşvik ederken, çam alanlarında yaşanması muhtemel polen sıkıntısına karşı da, polen depolatarak önlem alırlar. Bu amaçla özellikle Aydın bölgesinde geniş mısır ekim alanlarından faydalanılabilir. Çam alanlarında güçlü popülasyonlara sahip koloniler daha verimli bal sezonu geçirirler.

3. Bölge Arıcılığının İller Bazında Durumu

Devlet İstatistik Enstitüsü 2008 Tarımsal Yapı İstatistikleri verilerine göre de iller bazında koloni varlığı bakımından Muğla İli 580.356, 9.422 ton bal üretimi ile Türkiye genelinde birinci sırada yer almaktadır. Bölgede Muğla İlini 162.644 koloni, 3. 348 ton bal üretimi ile Aydın İli izlerken, 111.036 koloni ve 1.464 ton bal verimi ile İzmir üçüncü sırayı almaktadır. (Tablo 1) Ege bölgesinde ilkel kovan sayıları yok denecek azdır. Toplam koloni varlığı içerisinde ilkel kovanın payı % 1 iken, ülke ortalaması % 5 den azdır.

Tablo 1: Ege Bölgesinde Arıcılık İstatistikleri

İller	Kovan Sayısı	Bal Üretimi(ton)	Balmumu Üretimi(ton)
Muğla	580 356	9 421,57	700,011
Aydın	162 644	3 348,13	163,334
İzmir	111 036	1 464,35	95,926
Afyon	25 815	460,202	55,06
Manisa	43 622	401,881	32,527
Kütahya	16 653	193,663	15,162
Uşak	7 628	128,889	0,006
Denizli	58 095	832,65	41,937
Toplam	1 005 849	16 251	1 104

4. Sonuç

Bölge üreticisi ekonomik sıkıntıdan kurtulmanın yolunu koloni sayısı artırarak çözüm bulmaya çalışmaktadır. Bu doğru yaklaşım değildir. Verimliliğin yüksek ülkelerde 1 km² alana düşen koloni sayısı 1' in altındadır. Ülkede km² düşen koloni sayısı 5 civarındadır. Ege Bölgesi'nde bu oran 10'u geçmektedir. Ege Bölgesinde bu oran özellikle çam balı üretim zamanında oldukça artmaktadır. Bu dönemde ülke arıcılığımızın neredeyse % 50' si bu bölgede faaliyet göstermektedir. Bunların içerisinde en büyük payı Karadenizli üreticiler almaktadır.

Bölgede arı ürünleri üzerine çalışan üretici sayısı yok denecek kadar azdır. Son zamanlarda polen üretimine bir yönelim söz konusu da olsa yeterli değildir. Bölge özellikle de arı sütü üretimi, oğul üretimi için gerekli tüm şartlara sahiptir. Kışı zayıf geçiren kolonilerin baharda arı ürünleri üretebilecek güçte sahip olması zordur. Koloniler güçlü olduğunda bölgede mevsim iyi olursa bahar balı almak mümkündür. Bazı yerlerde bahar balı, Narenciye (Citrus spp.), Lavanta=Kargan(Lavandula stoechas L.), Haziran sonu Temmuz başında önemli Hayıt (Vitex angus-castus) balı alınabilir.

Ülkemizde üretimi gerçekleştirilmeyen paket arıcılık bölgede rahatlıkla yapılabilir. Paket arıcılık bölge arıcısının kalkınması yardımcı olurken, özellikle kışlatma sorunlarıyla karşılaşılacak ve nektar dönemi kısa ve yoğun olan bölgelerdeki arıcılığı olumlu yönde etkileyecektir.

Koloni verimliliği için; uygun iklim şartları ve zengin bitki örtüsü yanında doğru koloni yönetimi ile mümkündür. Burada genotipin iyileştirilmesinden bahsetmek gerekir. Özellikle son zamanlarda ticari ana arı üretiminde yaşanan bazı sorunlar ülke arıcılığını tehdit eder duruma gelmiştir. Yeterli bilgiye sahip teknik elemanın olmaması, on günlük kurslarla verilen ana arı yetiştirme belgeleriyle ticari ana üretilebilme ve iyi ana arı yetiştirmenin tek yolunun uygun yaşta larva aşılama olarak görülmesindedir.

Bölgede yoğun arıcılık yapması, özellikle çam alanlarında kolonilerin iç içe olması, çerçeveleri dışarda bırakılması, arı hastalıklarının yayılmasında en önemli etkindir. Bölgede önemli arı zararlıları varroa karşı ortak ve aynı zamanlı mücadele yapılmalıdır. Bu mücadelede balda kalıntı yapmayan organik asitler veya biyolojik yöntemler tercih edilmelidir. Kalıntısız bal üretimi ihracatın yolunu açarak toptan bal fiyatındaki değişim, ülke içerisinde de balını toptan satan üreticilerimize olumlu yansıtacaktır.

Kaynaklar

TÜİK, 2005. Tarımsal Yapı İstatistikleri, Ankara.
TÜİK, 2005. Tarımsal Yapı İstatistikleri, Ankara.
Fıratlı C. Genç F. Kuracaoğlu M. Genççer H.V,1997.
Türkiye Arıcılığının Karşılaştırmalı Analizi Sorular-Öncelikler. Türkiye Mühendisleri V. Teknik Kongresi, 17-21 Ocak, Ankara, s.811-825.
Köseoğlu M. Yılmaz E. Doğanoğlu M. 2006. Tarihimizde Arıcılık. Bölün Arı,1 s.39-43
Köseoğlu M. Yücel B. Sener G. Doğanoğlu M. 2008. Türkiye Arıcılığının Güncel Durum Analizi, Hasad Hayvancılık Dergisi, 281:32-61